

ارزیابی کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی سبزوار بر اساس استانداردهای کتابخانه های دانشگاهی

منصوره فیض آبادی^۱، رحیم اکرمی^{۳*}

^۱ کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشگاه علوم پزشکی سبزوار،

^۲ دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش شناسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

^۳ کارشناس ارشد اپیدمیولوژی، مربی گروه پزشکی اجتماعی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی سبزوار، سبزوار، ایران

نشانی نویسنده مسئول: سبزوار، دانشگاه علوم پزشکی سبزوار، معاونت تحقیقات و فناوری، رحیم اکرمی

E-mail: akrami.rahim@gmail.com

وصول: ۹۳/۱۰/۳، اصلاح: ۹۳/۱۱/۱۱، پذیرش: ۹۳/۱۲/۲۵

چکیده

زمینه و هدف: کتابخانه هر دانشگاه جزو اهرم های اصلی حمایت از برنامه های آموزشی دانشگاه است. یک دانشگاه بدون یک کتابخانه خوب نمی تواند در انجام وظایف آموزشی و پژوهشی خود موفق عمل نماید. در راستای این که آیا کتابخانه نقش حیاتی خود به عنوان یکی از ارکان اساسی دانشگاه را به خوبی ایفا می نماید یا خیر باید به بررسی وضع موجود کتابخانه پرداخت.

مواد و روش ها: در این پژوهش با استفاده از استاندارد کتابخانه های دانشگاهی ایران به بررسی وضعیت کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی سبزوار بر اساس شاخص های کمی ۴ استاندارد بودجه، نیروی انسانی، مجموعه، ساختمان و تجهیزات پرداخته شده است. در این مطالعه، وضعیت کتابخانه در سال ۱۳۹۱ مورد بررسی قرار گرفته و جهت ارائه اطلاعات لازم از آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار، درصد و فراوانی) استفاده شده است.

یافته ها: یافته ها نشان داد که کتابخانه در شاخص نیروی انسانی ۷۱/۴۲ درصد و در شاخص مجموعه ۳۸/۵ درصد استانداردهای لازم را رعایت نموده است. از طرفی شاخص بودجه این کتابخانه ۳/۲ برابر بالاتر از استاندارد قرار دارد (۳۲۰٪). میزان رعایت استاندارد، در شاخص ساختمان و تجهیزات ۵۱/۴۸ درصد بوده است.

نتیجه گیری: در مجموع کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی سبزوار از میان ۴ استاندارد کمی انتخاب شده (بودجه، نیروی انسانی، مجموعه، ساختمان و تجهیزات) فقط در استاندارد بودجه کاملاً استاندارد را رعایت نموده است و در سایر جنبه ها با استاندارد فاصله دارد.

واژه های کلیدی: استانداردهای کتابخانه های دانشگاهی، ارزیابی، کتابخانه مرکزی.

مقدمه

دانشگاه اهمیت ویژه ای دارد. یکی از ملاک های اهمیت و اعتبار یک نهاد آموزشی عالی کتابخانه آن به عنوان قلب دانشگاه است. هیچ دانشگاهی بدون داشتن کتابخانه مجهز

کتابخانه دانشگاهی به عنوان کانونی برای حفظ دانش و اندیشه ها، کمک به آموزش و پژوهش یک

کارکنان، بودجه، ساختمان و تجهیزات) کتابخانه‌ها پرداخته‌اند. از جمله می‌توان به مطالعاتی که ابراهیمی و همکاران (۲۰۱۰، ۵)، جلالی (۲۰۰۶، ۷) و حکیمی و همکاران (۲۰۰۳، ۱۵) اشاره کرد.

مطالعات دیگری نیز وجود دارند که وضعیت کتابخانه‌ها را هم از دیدگاه کمی و هم از دیدگاه شاخص‌های کیفی مورد بررسی قرار داده‌اند (۸، ۹، ۱۳، ۱۴). سایر مطالعات تنها به بررسی یکی از جنبه‌های کتابخانه (مجموعه و یا نیروی انسانی) پرداخته‌اند (۶، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۶).

دانشگاه علوم پزشکی سبزوار در سال ۱۳۶۵ با پذیرش دانشجو در رشته پرستاری و مامائی تاسیس شده است. این دانشگاه در حال حاضر با تعداد ۸۱ عضو هیأت علمی و تعداد ۱۲۵۵ دانشجو یکی از دانشگاه‌های مطرح علوم پزشکی در شمال شرق کشور است.

با توجه به اهمیت نقش کتابخانه، در پیشبرد اهداف دانشگاه، این بررسی در نظر دارد که وضعیت موجود کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی سبزوار را از نظر بودجه، فضا، نیروی انسانی و مجموعه با وضعیت مطلوب و بر اساس استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران بسنجد. این مطالعه امکان‌ارایه تصویر روشنی از وضعیت کنونی کتابخانه مرکزی دانشگاه با استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران را فراهم می‌کند و انجام آن به مسئولان و برنامه‌ریزان دانشگاه کمک می‌نماید که در جهت برنامه‌ریزی برای رفع نواقص و کمبودها اقدام نمایند. در این مطالعه فقط، موجود در استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران مورد استفاده قرار گرفته‌اند.

مواد و روش‌ها

این مطالعه به روش توصیفی و از نوع مقطعی انجام گرفته است. جامعه پژوهش، کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی سبزوار در سال ۱۳۹۱ بوده است.

نمی‌تواند در انجام وظایف محوله اش کار مؤثری انجام دهد (۱). توماس کارلایل می‌گوید: "یک دانشگاه واقعی، کتابخانه‌ای از کتابهاست" (۲).

کتابخانه دانشگاهی یکی از اساسی‌ترین اهرم‌های پشتیبانی از برنامه‌های آموزش عالی به ویژه در حوزه علوم پزشکی است که باید بتواند خود را با نیازهای متنوع و در حال تغییر کاربرانش هماهنگ سازد (۳). به همین سبب است که رشد برنامه‌های آموزشی در دانشگاه‌ها به موازات رشد کتابخانه‌های دانشگاهی است. در همین راستا کتابخانه‌های دانشگاهی باید در جهت رفع نیازهای کاربران خود و پاسخگویی به این نیازها، اقدام به سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی در راستای تأمین بودجه، تهیه مجموعه، فضای مناسب و کارکنانی کارآمد نمایند. به همین منظور این مراکز باید در جهت استفاده بهینه از بودجه و نیروی انسانی موجود و جلوگیری از هدر رفتن امکانات و از همه مهم‌تر ارتقای خدمات به کاربران، اقدام به سنجش وضعیت خود نمایند.

یکی از روش‌های سنجش وضعیت کتابخانه، استفاده از استانداردهای موجود در این زمینه، از جمله استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران است. در همین راستا کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۷۴ (ویرایش دوم در سال ۱۳۹۰ منتشر شد) اقدام به انتشار استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران نمود. این مجموعه استاندارد در قالب ۸ استاندارد جداگانه شامل:

- ۱- اهداف و وظایف ۲- سازمان و مدیریت ۳- نیروی انسانی ۴- مجموعه ۵- سازماندهی منابع ۶- خدمات ۷- ساختمان و تجهیزات ۸- بودجه است. در این میان، ۴ استاندارد اهداف و وظایف، سازمان و مدیریت، سازماندهی منابع و خدمات آن کیفی هستند.

مطالعات متعددی در زمینه بررسی وضعیت کتابخانه‌های دانشگاهی، بر اساس استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران صورت گرفته است. برخی از مطالعات، تنها به بررسی جنبه‌های کمی (مجموعه،

ابزار گردآوری داده ها، سیاهه واری بر اساس استاندارد کتابخانه های دانشگاهی ایران بوده است. این مطالعه، فقط به بررسی شاخص های کمی (نیروی انسانی، مجموعه، ساختمان و تجهیزات و بودجه) پرداخته است.

۱- استاندارد نیروی انسانی

بر اساس این استاندارد به ازای هر ۲۵۰ نفر دانشجو و استاد تمام وقت یا کسری از آن یک نفر متخصص یا کمک متخصص تمام وقت باید در کتابخانه مشغول به کار باشد. متخصص، کتابداری است که دارای دانشنامه کارشناسی ارشد و بالاتر علوم کتابداری و اطلاع رسانی باشد. کتابداران کمک متخصص، کتابدارانی هستند که مدرک کارشناسی و یا کاردانی رشته کتابداری و اطلاع رسانی دارند. بر اساس استاندارد نیروی انسانی، نسبت متخصصان به کمک متخصصان شاغل در کتابخانه ۳۳ درصد در نظر گرفته شده است، یعنی به ازای هر کتابدار متخصص ۲ نفر کمک متخصص باید در کتابخانه کار نمایند. به ازای هر ۲۵۰۰۰ جلد کتاب یا سایر منابع کتابخانه ای موجود در مجموعه یک نفر متخصص یا کمک متخصص، به ازای هر ۲۵۰۰ جلد افزایش سالانه مجموعه یا کسری از آن یک نفر متخصص یا کمک متخصص در نظر گرفته شود.

طبق استاندارد موجود، نسبت مجموع کتابداران متخصص و کمک متخصص به کل کارمندان شاغل در کتابخانه باید ۶۰ درصد، در نظر گرفته شده و ۲۰ درصد کل کارمندان کتابخانه را باید کتابداران متخصص تشکیل دهند.

۲- استاندارد مجموعه

بین رشد کمی مجموعه (منابع اطلاعاتی شامل کتاب، مجلات، پایگاه های اطلاعاتی) و رشد کیفی آن در کتابخانه های دانشگاهی به عنوان مرکز اصلی آموزش و پژوهش ارتباط مستقیمی وجود دارد (۶). مقایسه مجموعه کتابخانه های دانشگاهی با استانداردهای دانشگاهی به مسؤولان کمک می نماید که در راستای تأمین نیرو و

بودجه کافی، تصمیم گیری های درستی انجام دهند.

بر اساس استاندارد باید محاسبه مجموعه هر کتابخانه مستقل دانشگاهی بر مبنای فرمول زیر انجام گیرد:

$$V = 20000D + 3000M + 330U + 12E + 100F + \text{مجموعه پایه}$$

که در این فرمول:

$$V = \text{تعداد کل مجموعه}$$

$$F = \text{تعداد اعضای هیأت علمی تمام وقت}$$

$$E = \text{تعداد کل دانشجویان}$$

$$U = \text{تعداد رشته های کارشناسی}$$

$$M = \text{تعداد رشته های کارشناسی ارشد}$$

$$D = \text{تعداد رشته های دکتری}$$

مجموعه پایه = عدد ثابت و نشانگر حداقل مجموعه ای که باید در زمان گشایش هر کتابخانه دانشگاهی وجود داشته باشد.

طبق استاندارد کتابخانه های دانشگاهی ایران مجموعه پایه برای رشته های گوناگون به شرح زیر تعریف شده است: پزشکی ۴۰۰۰۰ جلد، ادبیات و علوم انسانی ۴۸۰۰۰ جلد، فنی و مهندسی ۳۲۰۰۰ جلد، هنر پایه ۳۲۰۰۰ جلد، علوم اجتماعی ۴۰۰۰۰ جلد، هنر ۱۸۰۰۰ جلد، کشاورزی ۲۸۰۰۰ جلد

با توجه به این که در این مطالعه حوزه علوم پزشکی مد نظر بوده، مجموعه پایه ۴۰۰۰۰ جلد در نظر گرفته شده است. در توضیح این استاندارد آمده است که منظور از مدرک و یا جلد، هر گونه مواد کتابخانه ای، اعم از کتاب، نشریه ادواری، فیلم، مجموعه اسلاید، نوار، نرم افزارهای کامپیوتری، دیسک نوری و مانند آن مشروط بر این که به نحوی سازماندهی شده و در مجموعه کتابخانه قرار گرفته باشند.

در زمینه نشریات ادواری در این استاندارد آمده است که به ازای هر ۶ نفر دانشجوی کاردانی و کارشناسی دست کم یک عنوان، به ازای هر ۲ نفر دانشجوی کارشناسی ارشد و بالاتر دست کم یک عنوان و به ازای

استانداردها دچار کمبود باشد باید ۵ درصد بودجه در نظر گرفته شود؛ در این پژوهش، ۵ درصد بودجه پژوهشی در نظر گرفته شده است.

قابل ذکر است که اطلاعات مربوط به آمار تعداد دانشجویان و بودجه های در نظر گرفته شده برای کتابخانه مرکزی از واحدهای آمار و فناوری اطلاعات و واحد حسابداری دانشگاه کسب گردید. نتایج مطالعه حاضر بر اساس معیار های کتابخانه ملی ایران به صورت درصد و فراوانی در بخش نتایج و جدول های مربوط ارائه شده است.

یافته ها

دانشگاه علوم پزشکی سبزوار در زمان انجام این مطالعه جزو دانشگاه های نسبتاً کوچک و طبق تیپ بندی های وزارت بهداشت، جزو دانشگاه های تیپ سه محسوب گردیده است. جدول شماره ۱ تعداد دانشجویان و اعضای هیأت علمی این دانشگاه در سال ۱۳۹۱ را نشان می دهد.

بر اساس استاندارد نیروی انسانی، تعداد نیروی مورد نیاز در کتابخانه ۷ نفر برآورده شده است. اما، در زمان انجام مطالعه، کتابخانه مرکزی دارای ۵ نفر کارمند بوده است. این امر نشان دهنده آن است که نیروی انسانی شاغل در کتابخانه مرکزی زیر استاندارد بوده و درصد نیروی انسانی موجود به نیروی انسانی بر اساس نیاز ۷۱/۴۲ درصد است. وضعیت تحصیلات کارکنان شاغل در کتابخانه عبارت بود از: ۲ نفر کارشناس کتابداری و اطلاع رسانی، یک نفر دیپلم، ۲ نفر کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع رسانی. با توجه به بندی که در استاندارد قید شده است که ۶۰ درصد کارکنان کتابخانه باید متخصص و کمک متخصص باشد؛ وضعیت نیروی انسانی کتابخانه نشان می دهد که ۸۰ درصد نیروی شاغل در این کتابخانه را افراد متخصص و کمک متخصص تشکیل می دهد. در خصوص استاندارد نسبت افراد

هر دو نفر عضو هیأت علمی تمام وقت دست کم یک عنوان نشریه ادواری باید در کتابخانه وجود داشته باشد.

۳- استاندارد ساختمان و تجهیزات

برای محاسبه میزان فضای کتابخانه در این استاندارد آمده است: فضاهای مطالعه کتابخانه باید گنجایش پذیرش ۲۰ درصد کل دانشجویان را در آن واحد داشته باشد. چنان چه اکثر دانشجویان در خوابگاه های دانشجویی و پردیس دانشگاه به سر می برند، این گنجایش باید به ۲۵ درصد افزایش یابد. به این ترتیب در این استاندارد به ازای هر نفر ۲/۵ متر مربع و به ازای هر میز تک نفره ۳ متر مربع فضای مطالعه مورد نیاز است.

برای هر ۱۲۰ جلد کتاب یا معادل آن یک متر مربع فضا، برای هر ۲۰ نشریه ادواری یک متر مربع و به ازای هر ۸ کشوی برگه دان یک متر مربع در نظر گرفته شود. در این استاندارد به ازای هر کارمند ۱۰ متر مربع فضا در نظر گرفته شده است. برای محاسبه فضای کل کتابخانه علاوه بر موارد فوق باید ۲۵ تا ۴۰ درصد به فضای خالص جهت راهروها و پلکان و ... در نظر گرفت. در پژوهش حاضر درصد فضای مورد نیاز برای پلکان و راهروها ۲۵ درصد در نظر گرفته شده است.

۴- استاندارد بودجه

در این استاندارد برای محاسبه بودجه کتابخانه آمده است: لازم است ۳ درصد کل بودجه جاری آموزشی، پژوهشی و اداری هر دانشگاه به کتابخانه آن اختصاص یابد. در صورتی که کتابخانه با کمبودهای شدید در مقایسه با استاندارد های ذکر شده مواجه باشد میزان بودجه مورد نیاز تا ۵ درصد قابل افزایش است. از بودجه دریافت شده جهت کتابخانه طبق این استاندارد باید بین ۷۰ تا ۹۰ درصد برای تهیه منابع و ۱۰ تا ۳۰ درصد برای سایر هزینه ها صرف شود.

با توجه به این که در این بررسی به مطالعه کتابخانه مرکزی پرداخته شده است و از طرف دیگر براساس همین استاندارد در صورتی که کتابخانه در سایر

کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی سبزوار از نظر مجموعه، اختلاف زیادی با سطح استاندارد دارد.

در زمان انجام بررسی، کتابخانه امکان دسترسی به بیش از ۲۸۵۰ عنوان مجله الکترونیک و ۹۰ نشریه انگلیسی و ۱۶۵ نشریه فارسی چاپی را فراهم نموده بود (در مجموع ۳۱۰۵ عنوان نشریه). با توجه به تعداد ۱۰۸۵ دانشجوی کاردانی و کارشناسی، ۱۷۰ دانشجوی کارشناسی ارشد و بالاتر و ۸۱ عضو هیأت علمی، بر اساس استاندارد کتابخانه های دانشگاهی ایران کتابخانه باید ۳۰۶ عنوان مجله اشتراک داشته باشد که در حوزه نشریات این کتابخانه ۲۷۹۴ عنوان بالاتر از حد استاندارد دسترسی به مجلات را برای اعضای خود فراهم نموده است.

در خصوص استاندارد مربوط به ساختمان و تجهیزات در حال فضای کتابخانه ۶۰۰ متر مربع است. طبق استاندارد فضای مورد نیاز کتابخانه با توجه به تعداد ظرفیت سالن مطالعه، تعداد کارکنان و نشریات ادواری بالغ بر ۹۲۶ متر مربع برآورد شد که با افزودن ۲۵ درصد برای راهروها و پلکان ها، فضای کل مورد نیاز برای کتابخانه ۱۱۵۷/۵ متر مربع محاسبه گردیده است. در حال حاضر کتابخانه مرکزی دانشگاه با کمبود فضایی بالغ بر ۵۵۷/۵ متر مربع روبروست (۴۸/۱۶٪ کمبود فضا).

در خصوص وضعیت استاندارد بودن بودجه کتابخانه مرکزی، بر اساس استاندارد باید ۵ درصد بودجه پژوهشی دانشگاه به کتابخانه مرکزی اختصاص یابد با توجه به این که بودجه پژوهشی این دانشگاه در سال ۹۱ برابر ۲۵۰۰۰۰۰۰۰ ریال (دویست و پنجاه میلیون تومان) بوده است باید از این بودجه، مبلغ ۱۲۵۰۰۰۰۰ ریال به کتابخانه تخصیص یابد. بودجه کتابخانه در سال ۹۱ برابر ۴۰۰۰۰۰۰۰ ریال (چهل میلیون تومان) بوده است. این امر نشانگر آن است که بودجه کتابخانه در حدود ۳/۲ برابر استاندارد است. در ادامه استاندارد آمده است که از بودجه اختصاص یافته به کتابخانه، بین ۷۰ تا ۹۰ درصد

جدول ۱: درصد و فراوانی اعضای هیأت علمی و دانشجویان مقاطع تحصیلی دانشگاه علوم پزشکی سبزوار در سال ۱۳۹۱

مقاطع تحصیلی	تعداد (درصد)
کاردانی	۱۰۴ (۸/۲۸)
کارشناسی	۹۸۱ (۷۸/۱۶)
کارشناسی ارشد	۳۶ (۲/۸۶)
دکتری	۱۳۴ (۱۰/۶۷)
اعضای هیأت علمی	۸۱
مجموع	۱۳۳۶

جدول ۲: فراوانی منابع اطلاعاتی کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی سبزوار در سال ۱۳۹۱

نوع مدرک	تعداد	درصد
کتاب فارسی	۳۳۴۴۵	۹۳/۹۵
کتاب انگلیسی	۲۵۳۰	۷/۱۰
مجله فارسی	۱۶۵	۰/۴۶
مجله انگلیسی	۹۰	۰/۲۵
لوح فشرده	۳۰۰	۰/۸۴
مجموع	۳۵۵۹۵	۱۰۰

جدول ۳: فراوانی و درصد نشریات کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی سبزوار در سال ۱۳۹۱

نوع نشریه	تعداد	درصد
نشریه انگلیسی چاپی	۹۰	۲/۸۹
نشریه فارسی چاپی	۱۶۵	۵/۳۱
نشریات الکترونیکی	۲۸۵۰	۸۳/۰۹
مجموع	۳۱۰۵	۱۰۰

متخصص به کمک متخصص که باید ۳۳ درصد باشد وضعیت نیروی انسانی کتابخانه نشان داد که این نسبت ۶۶ درصد است که از این نظر کتابخانه دانشگاه در وضعیت مناسبی قرار دارد.

مجموعه مورد نیاز بر اساس استاندارد کتابخانه دانشگاهی ایران:

$$V = 40000 + (100 * 81) + (2 * 3000) + (10 * 335) + (12 * 1255) = 92510$$

این مطالعه نشان می دهد که بین اندازه مجموعه که در زمان بررسی ۳۵۵۹۵ مدرک بود و مجموعه مورد نیاز بر اساس استاندارد که ۹۲۵۱۰ جلد برآورد شده است ۵۶۹۱۵ جلد تفاوت وجود دارد (۶۱/۵٪ کسری منابع).

متخصص بوده اند و درصد نسبت نیروهای موجود به نیروهای مورد نیاز بر اساس استاندارد در این کتابخانه ۸۰ درصد است). این درحالی است که این درصد نسبت در کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه ۶۴ درصد (۷)، کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی تبریز ۸۰ درصد (۵)، کتابخانه دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران ۷۹ درصد، دانشگاه علوم پزشکی خمین ۰ درصد (۸)، کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی تهران ۸۵ درصد گزارش شده است (۹). در مطالعه انجام گرفته بر روی کتابخانه های دانشگاه پیام نور در مراکز استان ها، یافته ها نشان می دهد که از نظر نیروی انسانی دانشگاه پیام نور قزوین با ۱۱/۵۳ درصد بیشترین درصد انطباق با استاندارد از نظر نیروی انسانی را دارا بوده و کم ترین انطباق به دانشگاه پیام نور ایلام با ۲/۸۵ درصد انطباق تعلق دارد. در مجموع میانگین رعایت استاندارد نیروی انسانی با رویکرد کمی در کتابخانه های دانشگاه پیام نور مراکز استان ۵/۷۲ درصد گزارش شده است (۱۳).

از نظر شاخص مجموعه، یافته های این پژوهش نشان می دهد که کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی سبزوار با کمبود ۵۶۹۱۵ جلد کتاب مواجه است (۶۱/۵٪ کسری). مطالعات انجام گرفته در سایر دانشگاه ها و کتابخانه نشان داده اند که کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران با ۷۶/۵ درصد کسری منابع، کتابخانه مرکزی دانشگاه شهید بهشتی با ۶۰/۵٪ کسری، کتابخانه مرکزی دانشگاه شیراز با ۹۲/۵ درصد کسری منابع روبه رو بوده اند (۱۰). یافته های مطالعه کتابخانه های دانشگاه علوم پزشکی تبریز نشان می دهد که کتابخانه مرکزی این دانشگاه بر اساس استاندارد با ۹۹ درصد کمبود منابع روبه رو می باشد (۵). کتابخانه مرکزی دانشگاه شهید چمران اهواز نیز با دارا بودن ۷/۶ درصد مجموعه بر اساس استاندارد کتابخانه های دانشگاهی ایران، با ۹۲/۴ درصد کمبود منابع روبه رو است (۱۱). مطالعه انجام شده بر روی کتابخانه های دانشگاهی شهر کرمانشاه نیز نشان داد که کتابخانه مرکزی

باید برای تأمین منابع و ۱۰ الی ۳۰ درصد برای سایر هزینه ها صرف گردد. اطلاعات گردآوری شده نشان می دهد که مبلغ ۳۶۰۰۰۰۰۰۰ ریال جهت خرید منابع هزینه شده است (۹۰ درصد کل بودجه) که نشانگر این است که بودجه کتابخانه منطبق بر این بند از استاندارد هزینه گردیده است.

بحث

در مطالعه حاضر از مجموع ۸ استاندارد موجود در استانداردهای کتابخانه های دانشگاهی ایران ۴ شاخص کمی آن (مجموعه، نیروی انسانی، فضا و تجهیزات، بودجه) مورد بررسی قرار گرفت. شاخص های کیفی (اهداف و وظایف، سازمان و مدیریت، سازماندهی منابع و خدمات) به علت مشکلات مربوط به سنجش و اندازه گیری شاخص های کیفی کنار گذاشته شد.

نتایج مطالعه ما حاکی از آن است که در ۲ بخش نیروی انسانی و بودجه کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی سبزوار با استاندارد کتابخانه های دانشگاهی ایران منطبق است. اما، در ۲ بخش مجموعه، فضا و تجهیزات پایین تر از سطح استاندارد بوده است.

استاندارد کتابخانه های دانشگاهی ایران با فراهم کردن شاخص های سنجش وضعیت کتابخانه ها، بر اساس تعداد دانشجویان، اعضای هیأت علمی، تعداد منابع اطلاعاتی و ... به مسئولان و مدیران این امکان را می دهد که با توجه به شرایط موجود دانشگاه، به مقایسه وضعیت خود با استاندارد و همچنین با سایر دانشگاه ها پردازند (۵).

مقایسه وضعیت کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی سبزوار با سایر دانشگاه که در آنها مطالعات مشابه انجام گرفته است، نشان می دهد درصد نیروی انسانی موجود به نیروی انسانی بر اساس نیاز ۷۱/۴۲ درصد است (۸۰ درصد نیروهای شاغل در کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی سبزوار نیروهای متخصص و کمک

امکانات؛

۳) تأمین نیروی انسانی متخصص در راستای ارتقای سطح خدمات کتابخانه؛

۴) تأمین بودجه جهت تأمین منابع مورد نیاز کابیران کتابخانه با توجه به کمبود شدید منابع کتابخانه.

نتیجه گیری

در مطالعه حاضر ۴ استاندارد بودجه، مجموعه، نیروی انسانی و فضا و امکانات که شاخص های کمی برای سنجش وضعیت کتابخانه های دانشگاهی ایران ارایه می دهند؛ برای سنجش وضعیت کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی سبزوار در نظر گرفته شد. یافته های پژوهش حاکی از آن است که وضعیت کتابخانه مرکزی دانشگاه از نظر بودجه، ۳/۲ برابر بالاتر از سطح استاندارد بوده است. از نظر وضعیت نیروی انسانی، درصد نیروی انسانی موجود به نیروی انسانی بر اساس نیاز ۷۱/۴۲ درصد گزارش شده است. بر این اساس کتابخانه مرکزی دانشگاه از نظر نیروی انسانی زیر استاندارد قرار دارد.

در زمینه مجموعه، کتابخانه مرکزی دانشگاه با ۶۱/۵٪ کسری منابع منابع روبه رو است. این امر نشان می دهد مجموعه کتابخانه با استاندارد فاصله زیادی دارد و در این زمینه باید برنامه ریزی های بیشتری صورت گیرد. کتابخانه دانشگاه از نظر فضا با ۴۸/۱۶٪ کمبود فضا مواجه است.

تشکر و قدردانی

از معاونت محترم تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی سبزوار که تأمین کننده مالی این طرح تحقیقاتی (به شماره ۳۹۲۱۳۱۳۲۴) تشکر و قدردانی می شود.

دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه با دارا بودن ۲۲ درصد استاندارد مجموعه، با کمبود ۷۸ درصدی منابع روبه رو بوده است (۱۲). کتابخانه های دانشگاه پیام نور نیز با دارا بودن ۱۳/۱۳ درصد انطباق، فاصله زیادی تا استاندارد از نظر مجموعه دارند (۱۳).

در شاخص فضا، کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی سبزوار با کمبود فضایی بالغ بر ۵۵۷/۵ متر مربع روبه روست. یعنی، این کتابخانه در حال حاضر ۴۸/۱۶٪ با استاندارد از نظر فضا فاصله دارد. سایر مطالعات نشان می دهند که کتابخانه مرکزی دانشگاه تبریز ۱۷۳ درصد بالاتر از سطح استاندارد قرار دارد. این در حالی که کتابخانه دانشکده پزشکی دانشگاه تبریز با ۸۴ درصد کمبود فضا مواجه است (۵). کتابخانه های دانشگاه پیام نور نیز از نظر فضا، فقط ۷/۰۹ درصد با استانداردها منطبق بوده اند (۱۳).

بررسی وضعیت بودجه کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی سبزوار و مقایسه آن با استاندارد نشان داد که بودجه این کتابخانه ۳/۲ بالاتر از استاندارد است (۳۲۰٪). این در حالی است که بودجه کتابخانه های دانشگاه علوم پزشکی تبریز ۸۱ درصد استاندارد را رعایت کرده اند (۵).

با توجه به یافته های این بررسی پیشنهادهایی جهت استاندارد سازی کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی سبزوار ارایه می گردد.

- ۱) تدوین برنامه استراتژیک برای معاونت پژوهشی و همچنین کتابخانه مرکزی دانشگاه در راستای هماهنگی برنامه های آتی و اجرای برنامه ها؛
- ۲) همکاری و مشورت با مسئولیت و متخصصان کتابداری در هنگام برنامه ریزی برای ساخت فضای جدید کتابخانه مرکزی دانشگاه در پردیس جدید از جهت رعایت استاندارد های مربوط به فضا و

References

1. Mukherjee AK. Librarianship: Its Philosophy and History. Azad A translator. Tehran: Ketabdar, 2003. [Persian]
2. Compartment of Libraries of Islamic Azad University with Iranian Satandards of university libraries. J

- Librarianship. 2005; 38(42): 77-98. [Persian]
3. Ilali E, Taraghi Z, Siamian H, Mahdian P, Abassi Rad A, Mohammadpour RA, et al. Assessment of academic libraries in Mazandran, Goleston and Babul Medical Universities. J Mazand Univ Med Sci. 2009; 20(74): 85-9. [Persian]
 4. Soltani P, Taavoni SH, Hariri M, Mehrad J. Standards for Iranian university libraries. Tehran: National library of the Islamic republic of Iran. 2002. [Persian]
 5. Ebrahimi K, Habibi S, Tasbihi GH. A Research on Tabriz University of Medical Sciences Libraries Staff, Collection, Space and Budget Comparison with Iranian University Libraries Standards. Health Information Management. 2010; 7(2): 187-98. [Persian]
 6. Poorhamzeh A. Collection assessment of Shiraz University libraries. Social Human sciences. 2000; 15(2):205-19. [Persian]
 7. Jalali B. study of Razi University , Kermanshah University of Medical Sciences, Islamic Azad universities and comparing it with the standards of the university libraries of Iran. Book Q. 2006; 17(65):39-50. [Persian]
 8. Ahmadi N, Rasooli Azad MR, Reza Hoseini H. Identify and describe the current situation of university libraries of Khomeini city based on standards of academic libraries. J Social Research. 2011; 4(10):63-76. [Persian]
 9. FardEsfajhani F, Mirhoseini. Situation Analysis of Tehran Medical university Libraries based on standards of academic libraries. Informatin systems and services. 2012; 2(5):55-68. [Persian]
 10. Hoseini A, Koochi Rostami M. Evaluation of libraries' collection Of elmikarbordi university according standards of academic libraries. Book Q. 2010; 21(83):41-58. [Persian]
 11. Moradmamand A. collection assessment of Shahid Chamran university according related standards. Book Q. 2004; 15(58):13-28. [Persian]
 12. Heidari Gh, Omid Chehri A. Evaluation of academic libraries in Kermanshah base on Iranian Standards of academic libraries. J Librarianhip. 2007; 39(43):95-119. [Persian]
 13. Majidi M, Moosaei A. A Comparative Study of Payam Noor University Libraries in central provinces, based on standards of academic libraries . Epistemology. 2010; 5(18):85-107. [Persian]
 14. Ahmadzadeh S. Study of Fine arts collage library of Tehran university based on Iranian Standards of academic libraries. Bagh nazar. 2012; 2(3):3-20. [Persian]
 15. Hakimi R, Tabasi A. Compared Academic libraries of Zahedan with Iranian on standards of academic libraries. Book Q. 2003; 14(2):52-8. [Persian]
 16. Ataei E. Evaluate staffing of academic libraries in Tehran based on the draft of Iranian standard of university libraries. Res Information Scienc Public Libraries. 2002; 12(3-4):59-64 [Persian]

Evaluation of Central library in Sabzevar University of Medical Sciences based on Iranian Standards of academic libraries

Mansoureh Feizabadi

MSc of Library and Information Sciences, Sabzevar University of Medical Sciences, Sabzevar, Iran
PhD Student of Information Sciences and Knowledge Studies, Tehran University, Tehran, Iran

Rahim Akrami

MSc Epidemiology, Department of Community Medicine, School of Medicine, Sabzevar University of Medical Sciences, Sabzevar, Iran

Received:24/12/2014, Revised:31/01/2015, Accepted:16/03/2015

Corresponding author :

Rahim Akrami,
MSc Epidemiology, Department of
Community Medicine, School of
Medicine, Sabzevar University of
Medical Sciences, Sabzevar, Iran
E-mail: akrami.rahim@gmail.com

Abstract

Background and Objective: Libraries are the main levers of supporting educational programs in any university. A university without a good library cannot be successful in fulfilling its educational and research programs. The current condition of a library should be studied to find out whether it plays its part well as one of the main components of the university.

Materials and Methods: In the present research, the condition of the central library of the Medical University in Sabzevar was studied based on four quantitative indices of budget, human resources, collection, building and equipments. The library condition in 2012 was investigated in this study and descriptive statistics (the mean, standard deviation, percentage and frequency) was used to obtain the required information.

Findings: The findings showed that the library has observed 71.42 and 38.5 percent of the required standards of human resources and the collection, respectively. On the other hand, the budget index has been reported to be 3.2 times higher than the standard amount (320%). The standard index of building and equipments has been observed up to 51.48 percent.

Conclusion: In general from among the four quantitative standards (budget, human resources, collection, building and equipments), only the budget standard has been completely observed by the central library of the Medical University of Sabzevar and other aspects are far from the standards.

Keywords: *Standards of academic libraries, assessment, Standards, Central libraries.*